

Mitattavissa olevaa? Valta, standardit ja vaikuttavuus sosiaalityön näkökulmasta.

Kasper Väänänen
kavaanan@ulapland.fi
Erikoistumiskoulutus
Kuntouttava sosiaalityö
Lopputyö
Lapin yliopisto

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Valtaa, hallintaa ja mittareilla rakennettua tietoa.....	3
2.1 Vallan ja hallinnan käsitteistä	3
2.2 Biovalta ja normalistaminen osana valtaa	6
2.3 Vallasta vapaita mittareita?	9
3 Näkökulmia toimintakykymittareihin ja arviointivälineisiin	11
3.1 Toimintakykymittarit yhtenäisessä tietopohjassa ja kuntoutuksen kehittämisessä	11
3.2 Standardisointi käsitteenä	13
3.3 Vaikuttavuuden arviointi	17
4 Pohdinta	23
Lähteet	25

1 Johdanto

Onko koskaan ollut valtaa, joka ei ole tuntunut luonnolliselta niistä, jotka ovat pitäneet sitä hallussaan? -John Stuart Mill

John Stuart Millin aforismi on tämän käsitteellisteoreettisen kirjallisen työn ytimessä. Vallan analyysi ja sen paikantaminen ovat olennainen osa sosiaalityön käytäntöä mutta olennaisesti liittyy myös tutkimukselliseen tarkasteluun. (esim. Sirviö ym. 2015; Juhila 2006, 235.) On kyse sitten käytännön sosiaalityössä tapahtuvan vuorovaikutustyön tarkastelu, päätöksenteko tai sosiaalipoliittisen ohjauksellisuuden tarkastelu on luonnollista kytkeä valta ja etenkin hallinta osaksi tarkastelua. Sosiaalityössä itsessään käytetään paljon valtaa, jonka käyttöä säädellään lainsäädännöllä (esim. SHL 1301/2014), tästä syystä vallan käsittely ja tarkastelu ovat luontevia tutkimuksellisia kiinnostuksen kohteita. Vallan tarkastelu on kiinnostavaa epätyypillisissä yhteyksissä ja niissä toiminnan muodoissa, jotka ensisijaisesti näyttäytyvät vallasta vapailta. Erityisesti olen kiinnostunut, siitä miten valta piiloutuu tai jää tunnistamatta niinkin viattomalta kuulostaviin käytännön työvälineisiin kuin toimintakykymittareihin.

Toimintakykymittareilla tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintakykyä mittaavia mittareita, joita käytetään sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työvoimahallinnossa mittaamaan asiakkaan tai potilaan toimintakykyä. Toimintakykymittarit liittyvät olennaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja sosiaaliturvan uudistamiseen. Arviointivälineitä on todettu tarvittavan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen kehittämisen ja vaikuttavuuden seuraamiseksi, sekä hyvinvointi- ja terveyserojen ja kustannusten hillitsemiseksi. (Valkeinen & Sohlman 2019, 6.) Toimintakykymittarit kuuluvat Sosiaali- ja terveysministeriön kuntoutuksen uudistamisen toimitasuunnitelmaan 2020-2022 (STM 39/2020).

Sosiaalityön tehtävänä on vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia sekä lisätä toimintakykyisyyttä. Sosiaalityö perustuu tieteellisesti tutkittuun tietoon sekä ammatillis-tieteelliseen

osaamiseen ja sosiaalityön eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityön keskiössä ovat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteet, ihmisoikeudet, kollektiivinen vastuullisuus ja erilaisuuden arvostaminen. (SOSNET kts. Hanssen ym. 2015, 116.) Ammatti-identiteetti ja asiantuntijuus velvoittavat käytettävien menetelmien arvioinnin, ja ne tulee pystyä asettamaan tarkastelun alle, jotta voidaan varmistua sosiaalityön professionaalisuuden jatkuvuudesta. Tämän käsitteellis-teoreettisen työn tarkoituksena on tarkastella toimintakykykymittareita standardoituna menetelmänä sekä selvittää millä tavalla valta kietoutuu mittaamiseen. Tutkimuskysymykseni on: *Kuinka valta ja hallinta ilmenevät kuntouttavan sosiaalityön standardisoiduissa toimintakykykymittareissa, sekä niihin liittyvissä vaikuttavuuden odotuksissa?*

Valtaa osana toimintakykykymittareita tarkastelen ranskalaisen historioitsijan ja filosofi Michel Foucault'n ajatteluun nojaten. Foucault'lle valta oli tärkeä tarkastelun kohde tiedon tuotannon ja etiikan lisäksi. Foucault'lle valtakäsitys oli monitasoinen suhteessa perinteiseen anglo-amerikkalaiseen tapaan tarkastella valtaa siten, että valtaa nähdään olevan sillä, joka saa toisen tekemään sellaista, mitä ei muutoin tekisi. (Tontti 1998, 9.)¹ Edeltävä on selkeä tapa tarkastella valtaa suhteissa, mutta kiinnostukseni kohdistuu valtasuhteen olemassa oloon sen luomiseen ja ylläpitämiseen muun muassa valvontamenetelmien, tarkkailun ja sääntöjen keinoin. (mt.,1.)

Aloitin tutkimuksellisen matkan tarkastelemalla valtaa ja hallinnan analytiikkaa suhteessa toimintakykykymittareihin. Vallan ja asiantuntijuuden kysymyksiä tarkastellessa tulee tärkeäksi tehdä käsitteellisiä paikannuksia, jotta toimintakykykymittarit työvälineinä avautuisivat sekä niiden merkitys ja paikantaminen kuntoutuksen kehittämisessä ja poliittisessa ohjauksessa. Olennaista on lisäksi avata standardisoinnin ja vaikuttavuuden merkitystä osana toimintakykykymittareita, mutta myös reflektoiden suhteessa sosiaalityön asiantuntijuuteen.

---

¹ Dahl, Robert: The Concept of Power, teoksessa Bell & Edwards & Wagner (toim.) Political Power. A Reader in Theory and Research. The Free Press, New York 1969, s 80.

2 Valtaa, hallintaa ja mittareilla rakennettua tietoa

2.1 Vallan ja hallinnan käsitteistä

Vallan tarkastelussa keskeisenä on tehdä erottelu fyysisen ja sosiaalisen vallan välille. Martin Kusch (1993) viittaa englannin kielen sanaan *power*, jolla voidaan tarkoittaa suomen kielessä sekä voimaa että valtaa. Voimasta voidaan puhua, kun viitataan kykyyn saada muutoksia fyysisessä ympäristössä ja vallasta voidaan puhua silloin kun saadaan toinen ihminen tekemään tai tekemättä jotain. (mt., 99.) Filosofi Michel Foucault'ta mukaan, valtasuhteiden tutkimuksessa erotellaan erilaisia osatekijöitä, joita voivat olla valtasuhteen perustan, kuten resurssien ja arvovallan tarkastelua ja se voi olla valtasuhteen keinojen tarkastelua, eli millä tavoin valtaa käytetään suhteessa vallan kohteeseen tai vaikkapa minkälaiseen määrään yksilöitä voidaan vaikuttaa. (mt., 102.)

Samoin myös foucaultilaisittain Ilpo Helen (2010, 10) erittelee vallan hajautuvan ja koostuvan erilaisista suhteista, toimijoista ja vallan subjekteista, joista syntyy vallan harjoittamisen järjestely. Michel Foucault'n mukaan valta ei palaudu mihinkään toimijaan tai alkupisteeseen, kuten vaikkapa valtioon. Hänen mukaansa kaikki vuorovaikutussuhteet ovat vallan lävistämiä ja valta ja vallankäyttö ovat kehittyviä ja muunneltavia, mutta myös niin että valta muuntelee ja kehittää. Vallan ilmentyessä subjektien välisessä vuorovaikutussuhteessa muokkaa se vuorovaikutussuhteen osapuolia. Vallan siis voidaan nähdä tuottavan subjekteja. Näin ollen yksilöä ei voida erottaa valtasuhteista, joissa hän toimii. (Kaisto & Pyykkönen 2010, 10.)² Valta ei siis näin ollen ole osoitettavissa suoraan tietylle yksilölle tai ryhmälle, vaan kaikki ovat osallisia valtasuhteissa. Foucault korostaa, ettei valtaa voida omistaa vaan valtaa *harjoitetaan* (Kusch 1993, 108). Näin ollen vallan harjoittamista tai sen käyttämistä tulee tarkastella hallinnan näkökulmasta.

---

² Foucault, Michel The Subject and Power. Afterword. Teoksessa Hubert L. Dreyfus & Paul Rabinow: Michel Foucault. Beyond Structuralism and Hermeneutics. Brighton: Harvester Press, 208-226.
Foucault, Michel 1982. Seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus (ransk. alkuteokset 1976 & 1984)

Jani Kaisto ja Miikka Pyykkönen (2010, 11)³ toteavat hallinnan (*government*) vallankäytön muotona olevan yhteiskunnan kaikkien osa-alueiden läpileikkaamaa. Näin ollen hallinta toimintana koskettaa erilaisia toimijoita ja yksilöä itseään, sekä niitä käytänteitä ja tietoa, jota käytetään toimijoiden ja yksilöiden ohjaamiseen. Kaiston ja Pyykkösen (mt., 11) mukaan hallinnallisuudella Foucault⁴ tarkoittaa ennen kaikkea pyrkimystä vaikuttaa yksilön itseohjautuvuuteen. Olennaisesti tarkastellessa pyrkimyksiä vaikuttamaan yksilön hallintaan kiinnittyy huomio vapauden käsitteeseen. Hallinnalla pyritään edistämään vapaiden yksilöiden toimintaa, mutta samanaikaisesti tätä toimintaa ohjataan hallinnalla. Hallintavalta perustuu hallintaan vapauden kautta. (Kaisto & Pyykkönen 2010,11.)⁵

Hallinta on laskelmoitua ja rationaalista toimintaa, joka hyödyntää erilaisia tekniikoita ja strategioita (Helen 2010, 29)⁶. Ilpo Helen avaa esimerkiksi politiikan, johtamisen ja ohjaavan neuvonnan käytäntöjen ja psykoterapian olevan hallinnan tekniikoita ja strategioita. Näiden tavoitteena on muovata ja ohjata ihmisten käyttäytymistä. (mt., 29.) Kysymys ei ole siitä kenen vallasta on kyse tai kuka tai ketkä valtaa harjoittaa. Hallintaa tarkastellessa kysymys on siitä, *miten* valta toimii. (Miller & Rose 2008.) Hallinnalla ei tarkoiteta instituutiota kuten hallitusta tai muuta valtion ylintä valtaa käyttävää toimielintä. Foucault tarkoitti vallalla yleisesti ihmisiä, yhteisöjä ja näiden käyttäytymisen ja toiminnan johtamista ja ohjaamista. Hallinta ei kohdistu pelkästään toisiin vaan myös itseensä. Tällä Foucault on tarkoittanut itsehallintaa eli etiikkaa. (Helen 2010, 28-29.)⁷ Anu Kantola (2010, 115) on todennut hallinnan luovan tekni-

---

³ Dean, Mitchell 1999. *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage

Foucault, Michel 1991. *Governmentality*. Teoksessa Graham Burchell & Gordon, Colin & Miller, Peter (toim.) *The Foucault Effect. Studies in Governmentality*. Käänt. Braidotti, Rosi. London & Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 87-104 (ransk. alkuteos 1978.)

⁴ Foucault, Michel 2000a, *Ethics. Subjectivity and Truth*. *Essential Works of Foucault 1954-1984. Volume 1*. Toim. Paul Rabinow, käänt. Robert Hurley ym. London: Penguin Books.

⁵ Rose, Nikolas 1999. *Powers of Freedom. Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press 65-66

⁶ Dean, Mitchell 1999. *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage 11

⁷ Foucault, Michel 1998. *seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. Suom. Sivenius, Kaisa. Helsinki. *Gaudeamus* (ransk.alkuteokset 1976 & 1984). 132-137

koita ja *mittareita*, jotka mahdollistavat yksilön elämän parantamisen, mutta myös mahdollistavat yksilölle oman tilanteensa arvioinnin. Kantola viittaa Foucault'n, jonka mukaan yhteinen hyvä tavoitetaan modernissa hallinnassa siten, että sekä hallinnan järjestelmä, että hallinnan kohteena olevat jakavat samat tavoitteet. Toisin sanoen se tarkoittaa myös jokaisen kohdalla oman parhaansa ymmärtämistä sekä muuttumista paremmaksi ja tämän eteen toimimista. (Kantola 2010, 115)⁸ Millä keinoin hallinnan kohde kääntää valvojan katseensa itseensä?

Michel Foucault'n esimerkkinä itsehallinnasta oli panoptikon, jolla tarkoitetaan vankiloissa, sairaaloissa, armeijoissa ja tehtaissa sovellettua valvoverkostoa, jossa suurempi joukko on yhden tai useamman yksilön tarkkailun kohteena. Esimerkiksi panoptikon tyyppiset vankilat ovat rakenteeltaan lieriömäisiä, jossa sellit järjestettiin kehämäisesti keskustornin ympärille siten, että tornin puoleisella seinällä on kalterit, jotta valvonta vankien itsensä tietämättä on helppoa. Tällaisella järjestelyllä oli oletuksena, että valvonta kääntyy valvottavaa itseään kohtaan kohdistuvaksi valvovaksi katseeksi. Näin ollen tarkastelu kohdistuu myös valvojaan, sillä mikäli valvottavien verkosto jostain syystä luhistuu, on valvoja laiminlyönyt tehtävänsä. (Kusch 1993, 120.) Standardoitujen menetelmien näkökulmasta tämä tarkoittaa sosiaalipoliittista ohjausta joka toimii ikään kuin keskustornina, jossa eri valvojat tai toimijat, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijät ohjataan käyttämään toimintakykymittareita (hallinnan teknologioita) yksilöiden itsearviointiin. Tällöin yksilöt arvioivat itseään eli kääntävät valvojan katseen itseensä ja sosiaalityöntekijät ylläpitävät valvovaa järjestelmää huolehtimalla, että itsearviointia toteutetaan poliittisen ohjauksen mukaisesti.

Miller ja Rose (2010) ovat hallintavaltaa tarkastellessa todenneet, että asiantuntijavaltaa voidaan käyttää poliittisten tarkoituksien purkamiseen, jolloin vallankäytön kohteiden alistaminen valtaapitävien tavoitteisiin tapahtuisi ilman pakottamista houkuttelemalla tai valistamalla. Näin ollen asiantuntijoilla on mahdollisuus tulla osalliseksi poliittista valtaa, joka mahdollistaa arvovallan keskittymisen tietyille toimijoille. (mt., 299.) Pelkästään kyse ei siis ole

---

⁸ Foucault, Michel 2004. *Sécurité, Territoire, Population*. Cours au Collège de France 1975-1976. Toim. Ewald, François & Fontana, Alessandro & Senellart, Michel. Paris: Gallimard Seuil.

asiantuntijavallan lisäämisestä, mutta valtaa annetaan myös niille menetelmille, joiden avulla hallinta tapahtuu. Eli voidaan todeta toimintakyky mittareita käyttäville muodostuvan valtaa heidän mittareita käyttäessään.

Näkemykseni voi näyttäytyä tarkoitushakuiselta, mutta kuten Kusch (1993, 123) muistuttaa ei Foucault nähnyt vallan harjoittamisen tai siihen kytkeytyvien verkostojen ja mekanismien olevan yksinomaan negatiivisia, sillä vallalla voi olla positiivisia vaikutuksia sen kohteen omak-suessa uusia tietoja ja taitoja. Vallan tutkimuksessa tarkoituksena on purkaa hyvän ja pahan käsitteitä (Niemi 2013, 32.) Joka tapauksessa on tärkeää ymmärtää, ettei yksinkertaisinkaan mittari ole vallasta vapaa, vaan aina valta on sidottu käytettävään mittariin, sen käyttäjään ja etenkin niihin politiikan keinoihin joilla mittareita ohjataan käyttämään. Petteri Niemi (2013,39) toteaa että vasta vallanmuotojen tullessa näkyväksi, voidaan aloittaa keskustelu siitä, mikä on hyvää ja huonoa vallan harjoittamista. Tämä on tärkeä huomio tarkastellessa mitä tahansa käytäntöjä tai toimintamalleja, joita käytämme asiakastyössä hyvinvoinnin pa-rantamiseksi ja lisäämiseksi.

2.2 Biovalta ja normalistaminen osana valtaa

Vallan käsittely on olennaista tarkastellessa mekanismeja, joiden toiminnalla ohjataan yksilöiden toimintaa. Ilpo Helen (2010, 28) on Michel Foucault'n viitaten todennut vallan olevan biovaltaa, jossa valta kohdistuu yksilöihin ja yhteisöihin. Vallan tarkoituksena on pyrkiä ohjaamaan yksilöitä, mutta myös muovaamaan ja hyödyntämään yksilöiden ominaisuuksia ja kykyjä. Biovallalla on yhteys empiirisiin ihmistieteisiin kuten väestötieteeseen, sosiaali-, psykologia- ja lääketieteisiin. Näiden tieteiden yhteys biovaltaan on erottamatonta, sillä tieteellisten tutkimusten avulla tuotetaan tietoa hallitsemisen kohteista ja tavoitteista ja samalla edistetään valtakäytäntöjä. (mt., 28.) Nikolas Rose ja Peter Miller ovat todenneet hallinnan edellyttävän kohteensa tuntemista (2008, 49). Eli toisin sanoen ilman tietoa yksilöistä, yhteisöistä ja heidän toiminnastaan, olisi heidän eli meidän hallitseminen täysin mahdotonta.

Biovallan lisäksi olennaista on tarkastella biopolitiikkaa, jossa on kyse normalisoinnista. Helenin (2016) mukaan tapa saattaa yksilö normaaliksi on kerätä tietoa kuten testata, tarkkailla ja tutkia. Tiedontuotantoa saatetaan tilastolliseen muotoon, joka mahdollistaa yksilöiden tarkastelun suhteessa valtaväestöön. Tähän esimerkkinä voidaan käyttää vaikkapa lastenterveystarkastusta joka on saanut alkunsa jo 1900 luvun alkupuolelta. Terveystarkastus on koskenut raskausajan seuranta ja sen jälkeistä lastenneuvolaa ja peruskoulu-aikaa, jossa kerätään runsaasti tietoa lapsen kehityksestä. Tällaisen seurannan ja tarkastelun avulla huomioidaan mahdolliset kehitysviivästymät ja häiriöt sekä muut mahdolliset poikkeamat. Lasten terveystarkastuksilla on biopoliittinen tarkoitus. Viitaten terveystarkastuksen alkuperäiseen lähtökohtana ja tarpeeseen mitata lapsen fyysistä terveyttä ja älykkyyttä tällä oli tarkoituksena ilmaista kansalaiskelpoisuus.⁹ (mt., 102.)

Yksilön normalisointia voidaan edistää *harjaannuttamisen tekniikoilla*, joita ovat esimerkiksi erilaiset kuntoutukset ja elämäntapaohjeet, joiden avulla pyritään korjaamaan vajaakykyisyyttä ja toiminnan poikkeavuuksia. Tämä tarkoittaa yksilön toimintakyvyn ja sen edistymisen tarkastelua jonkin normaalin vaihteluvälin puitteissa. Esimerkiksi fysioterapeuttinen kuntoutus onnettomuuden jälkeen toimintakyvyn palauttamiseksi tai päihde- ja mielenterveyskuntoutus ovat keinoja normalisoida. Elämäntapoihin liittyvää muutosta ja harjaantumista voidaan edistää painonhallintaan keskittyvillä ohjelmilla, joiden avulla kannustetaan yksilöitä kohti terveellistä ja aktiivista elämäntapaa. Terveiden edistämiseen liittyvillä kampanjoilla pyritään harjaannuttamaan yksilöitä muuttamaan terveyskäyttäytymistään. (mt. 103.) Keräämällä tietoa, käyttämällä sitä normalisointiin unohdetaan kuitenkin yksi merkittävä seikka, joka sosiaalitieteen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeä huomioimisen kohde. Tällä tarkoitetaan yksilöä ympäristössään ja yhteiskunnassa, jossa lähtökohtaisesti ihmiset syntyvät ja elävät eriarvoisissa olosuhteissa, joita ei välttämättä saada esiin vaikkapa toimintakykymitareilla.

---

⁹ Tuomaala, Saara (2003) Punaiset posket ja suorat polvet. Kansakoulun terveydenhoidon ihanteita ja käytänteitä 1920-1930-luvulla. Teoksessa Helen, Ilpo & Jauho, Miikka (toim.) Kansalaisuus ja kansanterveys. Helsinki. Gaudeamus.

Normalisointi ulottuu myös standardisointiin. Standardit mahdollistavat samanlaisuuden ja on muun muassa länsimaisen kaupankäynnin ja teollisen kehityksen mahdollistaja. Esimerkiksi yleinen standardoinnin muoto on ollut rahojen virallinen leimaaminen, jolla on sidottu valuutan arvo sisältyvän arvometallin määrän. Standardeja edustavat terveyden huollossa käytössä olevan ICD-10:n ja DSM-V, joiden avulla yhdenmukaistetaan diagnosointia. (Helen 2016, 106.)

Standardoituja toimintakykykymittareita tarkastellessa biovallan kautta, voidaan todeta toimintakykykymittareiden ylläpitävän biovaltaa. Fyysisten ja psyykkisten toimintojen ollessa alisteisia mittaamiselle ja niiden tulosten perusteella ohjaaminen eri hoito-, hoiva ja neuvontapalveluihin on biovallan käyttöä. Biovallan käsitteen yhteydessä voidaan tarkastella myös biopolitiikan käsitellä, jolla Helenin mukaan Foucault tarkoitti modernin valtion totaalisuutta. Tässä yhteydessä Foucault viittasi varhaiskristilliseen sielunpaimenen valtaan, jossa tämän tehtävänä oli huolehtia yksittäisestä lauman jäsenestä. Jotta huolehtiminen oli mahdollista, tuli sielunpaimenen tuntea läpikotaisin laumansa jäsen. (Helen 2016, 35.) Standardoidut mittarit ovat keino saada tietoa yhteiskunnan jäsenistä, jotta heidän ohjaamisensa sielunpaimenen, tarkoittaen valtion näkökulmasta on mahdollista.

Mielenkiintoista vallan ja hallinnan näkökulmasta on tarkastella miten valtaa ja hallintaa ohjataan politiikalla. Helen (2010, 29) viittaa poliittisiin rationaalisuuksiin, joista muun muassa Nikolas Rose (1999)¹⁰, on tunnistanut peruspiirteitä. Hallintavallan perusteluna on ”oikeudenmukaisuuden”, ”tasa-arvon”, ”yhteiskunnan turvaaminen” sekä ”elämänlaatu”, näille yhteistä on niiden tunnistettava moraalinen muoto. (mt., 29.) Toimintakykykymittareiden käyttöön ohjaamisessa ja perusteluissa on tunnistettavissa moraalinen muoto. Ohjaus tapahtuu yhteisen hyvän nimissä, perusteluna tasa-arvoiset kuntoutukselliset palvelut, taloudellinen ohjaaminen sekä palveluiden turvaaminen (Valkeinen & Sohlman 2019, 6).

---

¹⁰ Rose, Nikolas 1999: Powers of Freedom. Reframing Political Thought. Cambridge: Cambridge University Press

2.3 Vallasta vapaita mittareita?

Peter Millerin ja Nikolas Rosen (2010, 52) mukaan testaus- ja arviointimenetelmät voidaan nähdä niiden arkipäiväisyydestä huolimatta osana modernia hallitsemisen mentaliteettia. He tarkastelevat hallintamentaliteettiin liittyviä mekanismeja osana vallankäyttäjien keinoihin pyrkiä vaikuttamaan yksilön toimintaan ohjaamalla toimintaa kohti toivottavia päämääriä. (mt., 52) Näin ollen toimintakykymittarit, oli kyse asiakkaan itsearviointista tai ei, ovat vallankäytön välineitä. Valta ei rajoitu pelkästään yksilötasolle vaan valtaa voidaan nähdä käytettävän myös toimintakykymittareita käyttäviin asiantuntijoihin ja ammattilaisiin. Kyseessä voidaan nähdä olevan Rosen ja Millerin (mt., 52) viittaus epäsuoraan säätely- ja suostuttelusuhteeseen, jonka näen liittyvän julkiseen ohjaukseen Sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelmassa (2020). Sosiaalityön asiantuntijuudelle ei ole annettu kovinkaan paljon tilaa näissä yhteyksissä tarkastellessa suosituksia, sillä sosiaalityöntekijöiden mukana olo on hyvin marginaalista.

Katariina Warpenius toteaa hallinnan analytiikan soveltuvan luontevasti arviointitutkimuksen tarkasteluun. Hallinnan analytiikka tarkastelee asiantuntijatiedon ja yhteiskunnallisen vallankäytön yhteyksiä ja muunnoksia. (Warpenius 2006, 145.) Tarkastellessa vallan toimintaa näissä yhteyksissä todentuu valtaan liittyvä olennainen kysymys, miten meitä ohjataan. Warpenius mukaan hallinnallisella ohjaamisella olevan hyvä tarkoitus sen kohdistuessa vaikkapa lapsille suunnattuun päihdevalistukseen tai poliisien suorittamaan puhalluttamiseen liikenteessä. Hän kiinnittää arvioinnin kannalta huomiota kahteen tärkeään seikkaan tarkastellessa hallinnan analytiikkaa. Ensiksi, hallinnan analyysi kohdistuu erilaisiin tapoihin, joilla ihmisten käyttäytymistä ohjataan. Toiseksi hallinnan analytiikan näkökulmasta tarkastellaan niitä tiedon tuottamisen tapoja, joilla käytäntöjä muovataan ja perustellaan. Warpenius korostaa, että keskeiseksi muodostuu kysymyksenasettelu, joka kohdentuu näiden kahden, tiedon ja käytännön muotoutumiseen. (mt., 145)

Valtio on hajauttanut päätösvalan ei-valtiollisille toimijoille, joten velvollisuus tiedosta ja ohjauksesta on hajautunut näille toimijoille. Tämä on johtanut arviointiyhteiskunnan voimistumiseen, jossa omia toimintoja tarkkaillaan. (Warpenius 2008, 144) Arvioinnilla voidaan pyrkiä täyttämään erilaisia tarkoituksia, kuten kehittämistyön edistämiseksi, uuden tiedon tuottamiseksi tai taloudellisen hyödyn/tilivelvollisuuden täyttämiseksi. Viimeisin näistä tarkoittaa tuloksellisuusarviointia, joka voi tarkoittaa esimerkiksi vaikuttavuuden tai taloudellisuuden mittaamista. (Rajavaara 1999,37.)¹¹Arviointi tutkimuksen merkitys on kasvanut ja yhtenä selittävänä tekijänä pidetään jälkimodernia yhteiskuntaa ja sitä että esimerkiksi perinteiset instituutiot, kuten perhe ja paikallisyhteisöt ovat heikentyneet. Tieteellisellä auktoriteetilla ja arviointitutkimuksella voidaan oikeuttaa julkisen vallan toimia (mt., 38-39.)¹²

Arviointitoiminta on itsetarkkailua, joka mahdollistaa ohjaamisen etäältä ilman välitöntä puuttumista toimintaan (Warpenius 2008, 145). Arviointiyhteiskunnassa jokainen julkishallinnossa toimiva byrokraatti on osa laajempaa toiminnan ketjua. Erilaisten toimintojen ja päätösten hajauttaminen erilaisille toimijatasoille vaikuttaa myös siihen, että meidän on aiempaa haastavampaa tunnistaa sitä, miten valta näyttäytyy toiminnassamme. Yksittäinen työntekijä ei ole vastuussa hallinnan mekanismeista, kun toteutetaan työntekijän toimintaan kohdistuvia määräyksiä ja työhön sisältyviä toimintoja, kuten määräyksiä arvioida mittareilla asiakkaiden toimintakykyä. Tällöin myös työntekijöiden toimintaan ja arvioinnin suorittamiseen kohdistuu tarkkailua. Ketjutuksen seuraavalla tasolla arviointi kohdistuu työyhteisöihin ja organisaatioihin.

Katariina Warpenius toteaa paisuneen laatu- ja talousarviointipuheen keskeisenä valtapoliittisena tehtävänä olevan toimeliaisuuden illuusion luominen karsitussa hyvinvointivaltiossa. *"Hallinnallinen arviointitieto on kuin hälyä, joka peittää alleen hyvinvointivaltion hiljaisen rapautumisen"*. Warpenius toteaa, voitaisiin puhua suoraan siitä mikä on hyvää ja oikein, sen

---

¹¹ Chelimsky, Eleanor (1997: The coming transformations in evaluation. Teoksessa Chelimsky, Eleanor & Shadish, William R. (toim.) Evaluation for the 21 st Century. A Handbook, 1-26. Thousand OAKS, London, New Delhi: Sage

¹² House, Ernest 1993. Professional Evaluation. Social Impact and Political Consequences. Newbury Park, London, New Delhi: Sage.

sijaan että mietittäisiin, mikä on vaikuttavaa ja tehokasta. (2008, 160.) Tämä on tärkeä näkökulma tarkastellessa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja sitä, miten jatkossa palveluita tuotetaan ja miten niiden vaikuttavuutta ja tehokkuutta seurataan. Meidän tulee olla kriittisiä sen suhteen minkälaista tietoa keräämme ja millä keinoin ja minkälaista valtaa käytämme suorittaessamme meille annettuja tehtäviä.

3 Näkökulmia toimintakykyymmittareihin ja arviointivälineisiin

3.1 Toimintakykyymittarit yhtenäisessä tietopohjassa ja kuntoutuksen kehittämisessä

Kansallisesti yhtenäisen tietopohjan luominen osana kuntoutuksen kehittämistä on keskeisessä osassa Sosiaali- ja terveysministeriön ”Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelmaa vuosille 2020-2022”. Suunnitelmaa sisältää laaja-alaisesti ehdotuksia kuntoutuspalvelujen ja ohjauksen osalta. Yhtenäisen asiakastiedon kerääminen tarjotusta palveluista ja palveluiden vaikuttavuudesta työ- ja toimintakykyyn on merkittävässä asemassa. Toimintasuunnitelman ehdotuksissa vaikuttavuuden seurantaan ja arviointiin on suunniteltu mittareiden käyttö ICF-viitekehystä¹³ hyödyntäen. Käyttöön ehdotetaan otettavan jo olemassa olevia ja tunnettuja mittareita. Ehdotuksen osalta on perustettu Kuntoutuksen tietopohja-hanke, jonka tehtävänä on ollut työ- ja toimintakykyymittareiden arviointi ja kehittäminen. (STM 2020:39, 34.) Toimintakykyymittarit tukevat yhteisen kielen löytämisessä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön välillä arvioitaessa asiakkaan toimintakykyä. (Laukkanen 1998, 19)¹⁴

---

¹³ ICF-viitekehys on kansainvälinen toimintakyvyn, toimintakyvynrajoitteiden ja terveyden luokitus, joka kuvaa sitä miten vamma tai sairaus vaikuttaa yksilön arjessa. (THL)

¹⁴ Reuben, D. B., Wieland, D. L., Rubenstein, L. z. 1993. Functional status assessment of older persons: Concepts and implications. *Facts and Research in Gerontology* 7, 231-240.

Toimintakykymittareita tarkastellessa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitkä ovat *standardoituja mittareita* ja mitkä mittarit tai kyselylomakkeet eivät täytä *standardoitujen* mittareiden määritelmää. *Standardoidut mittarit* ovat testattuja, ne ovat luotettavia (reliabiliteetti) ja päteviä (validiteetti) mittaamaan juuri tiettyä ilmiötä tai asiaa. (Valkeinen & Sohlberg 2019, 23.) Näillä mittareilla ilmiötä tai asiaa mitataan usealla kysymyksellä, ja mittaaminen edellyttää aina laskemista. Standardoidut mittarit vaativat käsitteellistämistä sekä näiden käsitteiden operationalisointia, sillä mittareiden tehtävänä on käyttäytymisen tosiasiallisen tiedon selvittäminen. Vastaavasti perinteisessä kyselylomakkeessa kiinnostus kohdistuu vastaajan kokemukseen tai mielipiteeseen. Jotta standardoitujen mittareiden käyttö ja soveltuvuus tiettyyn toimintaan on mahdollista, edellyttää se laaja-alaista mittaamista. Standardoitu mittari siis toimii suunnitellussa käyttöyhteydessä luotettavasti eli tällöin laaja-alaisissa mittauksissa saatujen tulosten vaihtelu on pieni. (Linnakangas ym. 2015, 408-409.)

Kuntoutuksen tietopohja-hankkeen (myöh. Kutu) asiantuntijaryhmä (2020) on tehnyt suosituksen käytettävistä toimintakykymittareista aikuisten toimintakyvyn itsearviointiin kuntoutustarpeen tunnistamisessa ja kuntoutumisen seurannassa. Suosituksen kohdejoukko koskee täysi-ikäisiä, joiden kohdalla toimintakyvyn arvioinnille on havaittu tarvetta. Kutu-hankkeen suositus ei kohdistu yksittäisiin kuntoutuspalveluihin, vaan koskee sosiaali- ja terveydenhuollon sektoria kokonaisuudessaan, sillä toimintakyvyn arviointi on koko sektoria yhdistävä. (Aikuisten toimintakyvyn itsearviointi 2020, 13.) Laaja-alaisessa työryhmässä on sosiaalihuollon asiantuntijuutta, mutta sosiaalityöntekijöiden osuus työryhmässä on jäänyt hyvin vähäiseksi. (kts. Aikuisten toimintakyvyn itsearviointi, 25.)

Toimintakyvyn arviointi yhteisenä sosiaali- ja terveydenhuollon sektoria koskevana intressinä ei liity pelkästään yhtenäisen tiedon tuotannon luomiseen, mutta myös kyseessä on taloudelliset intressit. Heli Valkeinen ja Brita Sohlman (2019, 6) ovat todenneet uudistusten johtavan nykyistä yhdenvertaisempiin palveluihin sekä vähentävän hyvinvointi- ja terveyseroja sekä uudistuksella voidaan hillitä kustannusten kasvua. Seurannalle ja arvioinnille katsotaan olevan enenevässä määrin tarvetta, jotta uudistusta ja kehittymistä voidaan arvioida. Tämä tarkoittaa myös arviointivälineitä (mittareita) seurannan tueksi. (mt., 6.) Suunnittelun, arvioinnin

ja tutkimuksen edellytyksenä on mittareiden tarkkuus (Martinell-Barofed & Jacobsson 2012, 14). Tästä syystä mittareiden tulee täyttää niille asetetut reunaehdot.

Toimintakykymittareilla saadun tiedon käyttö ja hyödyntäminen tullaan suunnitelman mukaisesti toteuttamaan osana Kanta-palveluja sekä palveluntuottajien asiakastietojärjestelmiä. (Kuntoutuksen uudistaminen 2020, 34) Terveys- ja hyvinvoinninlaitos on käynnistänyt syksyllä 2020 työ- ja toimintakykytiedon hallinnan osalta kokonaisvaltaisen konseptointityön. Se sisältää suunnitelman kerätyn tiedon hyödyntämisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä kuntoutuspalveluissa. Yhtenäinen kerätty työ- ja toimintakykytieto tulevaisuudessa kertyisi Kanta-arkistoon ja on sieltä hyödynnettävissä kustannusvaikuttavan johtamisen edistämiseksi sekä palvelujärjestelmän seurannan ja ohjauksen tukena. (Kuntoutuksen uudistaminen 2020,35.) Yhdenvertaisuus ja palveluiden tasainen jakautuminen ovat tavoiteltavia ja ehdottoman tärkeitä hyvinvoinnin tasaisen jakautumisen näkökulmasta.

Sen sijaan, että tarkastelisin toimintakykymittareita yksittäisinä mittareina, tarkastelen mitaamista *standardisoinnin, vallan ja vaikuttavuuden* arvioinnin näkökulmasta, sillä ne keskeisinä käsitteinä nousevat esiin perustellessa mittareiden käyttöä. Sosiaalityön näkökulmasta standardisoinnin ja vaikuttavuuden tarkastelu on erittäin tärkeää ja miten toimintakykymitarit asettuvat tämän tarkastelun keskiöön.

3.2 Standardisointi käsitteenä

Tarkasteltaessa standardisointia tulee välttämättömäksi avata standardisoinnin käsitettä. Nils Brunsson ym. (2012) ovat avanneet standardisoinnin käsitettä kolmella eri tavalla tarkastellessaan standardisoinnin dynamiikkaa. Standardisoinnin he määrittelevät (Blind 2004, 65 mukaan)¹⁵ ensinnäkin olevan *tietyt tyyppinen sääntö*. Tästä esimerkkinä ISO (International Organization for Standardization), joka määrittelee standardin ”*yksimielisesti laadituksi, tietyn*

---

¹⁵ Blind, Knut 2004: The economics of standards: Theory, evidence, policy. Cheltenham, UK: Edward Elgar.

toimielimen hyväksymäksi asiakirjaksi, jossa säädetään yleiseen ja toistuvaan käyttöön ohjeita ja sääntöjä, tai toiminnan ja tulosten ominaisuuksia, joiden tavoitteena on saavuttaa optimaalinen järjestysaste tietyssä kontekstissa".¹⁶ (Brunsson ym. 2012, 615.) Toisekseen he toteavat standardien käytön olevan muodollisesti *vapaaehtoisia* käyttäjilleen. Standardoijilla ei ole valtaa tai mahdollisuutta pakottaa mahdollisia käyttäjiä standardien käyttöön. Kuitenkin organisaatiot, jotka ottavat käyttöön tietyt standardeja voivat tehdä niiden käyttöön liittyen sitovia sääntöjä, jolloin niiden käyttäminen organisaatiossa voi olla pakollista. (mt., 615.) Toimintakykymittarit ovat vapaaehtoisia käyttäjilleen, mutta kuten aiemmin osoitettu on sosiaali- ja terveysministeriön ohjauksellisenä tarkoituksena ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia käyttämään määritellyjä mittareita. (STM 39/2020)

Kolmanneksi standardit ovat tarkoitettuja yleiseen käyttöön (Brunsson ym. 2012, 616)¹⁷. Näiden kolmen mainitun määritelmän mukaisesti Brunsson ym. (mt., 616) toteavat standardin olevan *sääntö yleiseen ja vapaaehtoiseen käyttöön, joka on yhden tai useamman ihmisen tai järjestön päättämä*. Standardit ovat siis eksplisiittisiä, kirjoitettuja muodollisia ja niillä on yhteyksiä normeihin, jotka ohjaavat tiettyä käytäntöä (Ponnert & Svensson 2016, 587)¹⁸. Standardisoinnin voidaan nähdä vallan tavoin olevan koko yhteiskuntajärjestelmän läpileikkäämaa. Standardisointi on näkymätöntä juuri siksi että se on kaikkialla, samoin kuin valta. Aamuni alkaa standardoidussa ajassa, syöden standardien ja EU-direktiivien mukaista kurkkua. Standardit ovat läsnä meidän jokapäiväisessä elämässämme, ja emme juurikaan kiinnitä siihen huomiota, ja näin ollen niiden ulkopuolelle jättäytyminen on mahdotonta, mutta myös ilmeisen tarpeetonta. Joka tapauksessa huomioitavaa on se, että standardeilla on aina kohteensa eli objekti, olipa kyse vaikka kurkusta tai ajasta.

Lisa Ponnert ja Kerstin Svensson (2016, 587) ovat artikkelissaan tarkastelleet standardisointia sosiaalityön näkökulmasta ja kysyvätkin tutkimuksessaan päättykö sosiaalityöntekijöiden

---

¹⁶ International Organization for Standardization 2001, p 9

¹⁷ Rasche A. (2010b). The limits of corporate responsibility standards. *Business Ethics: A European Review*, 19 (3), 280-291.

¹⁸ Brunsson. N & Jakobsson. B (1998) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santérus förlag. Brunsson N & Jacobsson B (2000). *Following standards*. In N. Brunsson & B. Jacobsson (Eds.), *A world of standards* (pp. 127-137) Oxford, NY: Oxford university Press

harkintavalta standardoinnista johtuen. Tarkastelu kiinnittyy tarkemmin siihen lisääkö vai vähentääkö standardisointi sosiaalityön asiantuntijuutta. Ponnert ja Svensson (2016) viittaavat tutkijoihin¹⁹, jotka ovat väittäneet kehityksen johtaneen ammatillisen luottamuksen heikkenemiseen ja työtä ohjaavat nykyään organisatoriset ja byrokraattiset ihanteet. Ammatillisten arvojen tilalle on tullut organisaation arvot. (mt., 587) Hanssen ym. (2015, 119) ovat myös tarkastelleet harkintavallan häviämistä standardisoinnin mukaan. He viittaavat Michael Reischiin, joka on todennut uusliberalismin ja näyttöön perustuvan käytännön vaikuttaneen siihen ettei sosiaalityön käytäntö kohdistu enää rakenteelliseen muutostyöhön vaan keskittään enemmänkin sopeutumiseen ja siihen että pidetään yllä ”kurinpitäjärjestelmää”²⁰.

Elizabeth Martinell Barfoed ja Katarina Jacobssen (2012) ovat tutkineet ASI-mittaria (Addiction Severity Index) osana sosiaalityöntekijöiden käytännön työmenetelmiä. Heidän mukaan myös ruotsalaisessa sosiaalityössä erilaisten standardoitujen työvälineiden käyttö on tullut osaksi käytännön työtä. Kyselylomakkeita käytetään työvälineinä, joiden avulla arvioidaan asiakkaan tarpeita hoidolle ja tulokset arvioidaan. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on syöttää saatu tieto yhteiseen tietokantaan (ASI-net). Tietokantaan kerääntynyttä tietoa käytetään erilaisiin käyttötarkoituksiin, kuten yksilölliseen hoidon suunnitteluun, paikalliseen työn kehittämiseen ja kansalliseen arviointiin. (mt., 5.) Ruotsin sosiaali- ja terveysministeriön²¹ mukaan sosiaalityön näyttöön perustuvan työn (EBP) ymmärtämisen kannalta standardoitujen työvä-

---

¹⁹ Evetts, J. (2006). Trust and professionalism: Challenges and occupational changes. *Current Sociology*, 54, 515–531. doi:10.1177/0011392106065083 Evetts, J. (2009). New professionalism and new public management: Changes, continuities and consequences. *Comparative Sociology*, 8, 247–266. doi:10.1163/156913309X421655; Munro, E. (2008). *Effective child protection* (2nd ed.). London: Sage. ;

Munro, E. (2011). *The Munro Review of Child Protection: Final Report. A child-centred system*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Education by Command of Her Majesty, May 2011.

²⁰ Reisch, M 2013 *Social Work Education and the Neo-liberal Challenge: The U.S Response to Increasing Global Inequality.* *Social Work Education* 32 (6): 715-733

²¹ artikkelissa käytetty the National Board of Health and Welfare.

lineiden käyttö on tärkeää. Tätä puoltavat myös näyttöön perustuvan käytännön puolestapuhajat²², jotka väittävät sosiaalityön asiantuntijuuden kasvavan tiedon perustuessa objektiiviseen tiedontuotantoon ja mittaamiseen. Vastaväitteeksi²³ on nostettu se, ettei näyttöön perustuva diskurssi taivu sosiaalityön asiantuntijuuden ja sen käytännöllismoraaliseen luonteeseen. (mt.,6.)

Martinell Barfoed ja Jacobsson (2012) ovat ASI arviointimittaria koskevassa tutkimuksessa huomioineet mittareiden käytön vaativan valvontaa, jotta varmistutaan mittareita käytettävän, kuten on tarkoitettu. Mittareita koskevassa keskustelussa erityinen huomio kiinnittyy siihen, että valvonnasta huolehtii Ruotsin sosiaali- ja terveysministeriö. Martinell Barfoed ja Jacobsson toteavat tämän yksityiskohdan olevan mielenkiintoinen asiantuntijuuden näkökulmasta, sillä valtion ylhäältä alaspäin tapahtuva rakenteellinen ohjaus aiheuttaa riskin asiantuntijuuden rapautumiselle. Valvontaa pidetään laadun takeena ja sitä mukaa ajatellaan myös ammatillisuuden kasvavan. Sosiaalityöntekijöiden toimiessa toimenpiteiden suorittajina, jää enää hyvin vähän tilaa asiakkaiden yksilöllisyydelle²⁴. (2012, 15.) Näyttäisi siltä, että standardisoinnin ja erilaisten hallinnan teknologioiden käyttöönoton myötä lisääntyy valvonnan tarve, joka kohdistuu enemmän asiantuntijoihin kuin suoranaisesti hyvinvoinnin lisääntymiseen. Tämä vahvistaa Katarina Warpeniuksen (2008,160) näkemystä siitä, että arviointitieto näyttäytyy hälynä, joka peittää alleen ne asiat joihin meidän tulisi enemmän kiinnittää huomiota. Olemmeko siis rakentaneet valvontajärjestelmän standardisoinnin ja arviointitiedon ympärille, jolloin olemme unohtaneet keskeisen tehtävän hyvinvoinnin lisäämisestä?

---

²²Gambrill, Eileen. 2001. Social work. An authority-based profession. *Research on Social Work Practice* 11, no. 2: 166–75, Gibbs, Leonard, and Eileen Gambrill. 2002. Evidence-based practice: Counterarguments to objections. *Research on Social Work Practice* 12, no. 3: 452–76. Rosen, Aaron. 2006. Evidensbaserad praktik i socialt arbete – utmaningar och möjligheter [Evidence-based practice in social work – challenges and opportunities]. In *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning* [Knowledge in social work: On conditions, processes and use], ed. Björn Blom, Stefan Moren and Lennart Nygren, 229–49. Stockholm: Natur och Kultur.

²³ Taylor, Carolyn, and Susan White. 2001. Knowledge, truth and reflexivity: The problem of judgement in social work. *Journal of Social Work* 1, no. 1: 37–59.

²⁴ Bergmark, Anders. 2008. Om evidensbaserad kunskapsoversikter och psykosociala mekanismer [On evidence, research reviews, and psychosocial mechanisms]. In *Forskningsmetodik för socialvetare* [Research methods for social scientists], ed. Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen and Katarina Jacobsson, 203–19. Stockholm: Natur och Kultur.

Lisa Ponnert ja Kerstin Svensson tarkastelevat standardisointia myös osana näyttöön perustuvaa tutkimusta (EPB, *evidence based practice*) ja osana uutta julkisjohtamisen oppia (NPM, *new public management*). Näyttöön perustuvan käytännön ja standardisoinnin tausta-ajatuk-
sena on läpinäkyvyys, arviointi ja toimiminen asiakkaan parhaaksi. Michael Powerin (1997)²⁵
mukaan näiden ajatusten taustalla on yleinen trendi, jonka mukaan luottamus saavutetaan
mittaamalla ja näiden ajatusten taustalla on hänen kutsumansa *auditointiyhteiskunta*²⁶ ”The
Audit Society”, (Ponnert & Svensson 2016, 588.) Luottamuksen saavuttaminen mittaamisen
yhteiskunnassa tarkoittaa sitä, että saavuttaakseen parhaimman ratkaisun käytännön ongel-
miin, tulee meidän pystyä osoittamaan ne toimenpiteet ja ratkaisut, joita on tehty ratkaisuun
päästäkseen. (mt., 588.) Näin ollen tarkastelu siirtyy luontevasti vaikuttavuuden tarkasteluun.

3.3 Vaikuttavuuden arviointi

Marketta Rajavaara (2007) on avannut vaikuttavuuden (effectiveness) käsitettä tutkimukses-
saan. Hän toteaa vaikuttavuuden käsitteen yleistyneen käytössä 1980-luvun lopulla. Tuolloin
käsite määriteltiin ”julkisen toiminnan tuloksellisuuden osatekijäksi”. 1990-luvulla käyttö laa-
jeni edelleen ja käsite otettiin käyttöön julkisia palveluja koskevista uudistamisasiakirjoissa.
Siirryttäessä 2000-luvulle arviointivelvoitteiden lakisääteistymisen myötä käsitteen käyttö
koski kaikkia julkisen sektorin toimintoja. Rajavaara viittaa myös yhteiskunnallisen vaikutta-
vuuden käsitteeseen, joka otettiin käyttöön valtion ja yliopistojen hallinnossa. Muun muassa
virkamiehiltä edellytetään tuloksellisuuden lisäksi yhteiskunnallista *vaikuttavuutta* valtionhal-
linnon eettisissä periaatteissa. (mt., 14-15)²⁷

---

²⁵ Michael Power, *The Audit Society: Rituals of verification*. Oxford: Oxford

²⁶ Rajavaara, Marketta käyttää tutkimuksessaan ”Vaikuttavuusyhteiskunta – sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen” suomennosta auditointiyhteiskunta sivulla 14 viitatessaan Michael Poweriin.

²⁷ Arvot arjessa – virkamiehen etiikka. Valtionhallinnon käsikirja 2005, 2. painos. Sivun 8. Marketta Rajavaaran teoksessa viittaus aiempaan painokseen vuodelta 2004, jossa viittaus sivuun 7-8.

Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista on nostettu keskusteluun useita näkökulmia. Ritva Linnakangas ym. (2015, 405.) ovat puheenvuorossaan pohtineet mitä mittarit voisivat mahdollisesti tarjota sosiaalityölle. Pohdinnassa nostetaan esiin seikkana muun muassa se, että luotettavan vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseksi tarvitaan havaintoja yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin muutoksesta, ja jotta arviointi on luotettavaa, tarvitaan tarkasteluun mittareita. Ongelmalliseksi nähdään se, ettei suomalaisessa sosiaalityössä ole kehitetty mittareita, eikä näin ollen vaadittavaa osaamistakaan ole. (mt., 405.) Vaikuttavuuden arvioinnin perusteena mittaristoilla käytetään myös sosiaalihuoltolakia (30.12.2014/1301), jossa sosiaalityö määritellään toimintana, jonka vaikuttavuutta tulee seurata. Linnakangas ym. (mt.,405) toteavat ettei tällä hetkellä sosiaalityössä vastata tähän sosiaalihuoltolain mukaiseen vaateeseen. Minna Kivipellon ja Sanna Blomgrenin (2013, 13) mukaan vaikuttavuustieto ei voi pohjautua kokemustietoon kuten asiakkaiden ilmaistessa saaneensa apua ja tukea. Sosiaalityön ammatillisena intressinä on tarkastella myös asiakkaan toiminta- ja sosiaalista ympäristöä, sekä niitä yhteisöjä joissa yksilö toimii, mutta myös koko palvelujärjestelmää ja yhteiskuntaa. Unohtuuko sosiaalityön kokonaisvaltaisuus, mikäli painotus työskentelyssä siirtyy mittaritiedolla kerättyyn kuvaan ihmisen toimintakyvystä?

Anneli Pohjola (2012,11) on avannut vaikuttavuuden moniulotteisuutta teoksessa ”Sosiaalityön vaikuttavuus”. Yhtenä ulottuvuutena on mittaamiseen liittyvä tarkastelu, jota pidetään sosiaalityölle vieraana sosiaalityön ihmiskeskeisyyden ja eettisyyden näkökulmasta. Mittarit perustuvat näyttöön perustuvaan käytäntöön (EBP) ja ne on sosiaalityöhön otettu lääketieteen saralta, jossa mittareilla on vakiintunut asema tarkastellessa vaikuttavuutta. Ymmärrettävästi kiinnostus mittaamiseen perustuu selkeyteen osoittaa järkiperäisiä tunnuslukuja, joiden perusteella voidaan tarkastella toimintaa taloudellisten intressien näkökulmasta, mutta myös perustaa päätöksentekoa tuloslukuihin. (Pohjola 2012,11.) Mittareiden taustalla voidaan nähdä olevan poliittinen agenda, joka liittyy laajempaan valtapoliittiseen keskusteluun. Mittarien käyttö ei jää asiakkaan ja ammattilaisen väliseksi, mikäli siis nyt puhutaan standardoiduista mittareista, joiden tietoa kerätään laaja-alaisesti ja joiden käyttöä ohjataan organisaatio lähtöisesti. Tämä erotuksena niihin mittareihin ja instrumentteihin, joita käytetään asiakastyössä kertaluontoisesti, eikä niiden tietoja taltioida tai käytetä toiminnan seuraami-

seen. Mielenkiintoista laajenevassa vaikuttavuustiedon keräämisessä ja mittaritiedon käyttämisessä on se, että ovatko asiakkaat riittävän hyvin informoituja kerätyn tiedon rakenteellisista seurauksista.

Linnakangas ym. (2015, 412) mukaan mittarit mahdollistavat asiakkaalle oman tilanteensa tarkastelun tieteellisesti ja niin tarkasti kuin mahdollista. Näin ollen tarkastelu ei kohdistuisi vuorovaikutussuhteessa muodostuneisiin havaintoihin vaan mahdollistetaan siirtyminen ongelmanratkaisuun. (mt., 412) Linnakangas ym. (2015) toteavat että tämä mahdollisesti tuottaa kriisin asiakassuhteen valtarakenteissa ja tästä syystä mittareiden käyttö aiheuttaisi vastustusta sen käyttäjissä. (mt., 412) Tällä vastustuksella viitataan mittareiden käyttäjiin eli sosiaalityöntekijöihin. Heli Valkeinen ja Britta Sohlman (2019) ovat VamO-hankkeen loppuraportissa tulkinneet sosiaalityössä olevan ”pelkoa ja torjuntaa mittaamista kohtaan”. He ovat tulkinneet pelon ja torjunnan johtuvan mittareiden vaikutuksesta työntekijän ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen sekä siihen, miten asiakkaan tilanteen ymmärtämien vaikeutuu. (mt.,23.)

Pelko ja torjunta ovat vahvoja tulkintoja siitä miksi mittaritiedolla rakennettu tieto aiheuttaa pohdintaa sosiaalityön asiantuntijoissa. Sosiaalityön asiantuntijuuteen kohdistuu ulkopuolelta tulevaa tulkintaa sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä ja nähdäkseni tulkinnat pelosta ja torjunnasta mittareita kohtaan kuvastavat tätä ajatusta. Hanssen ym. (2015, 117) toteavat sosiaalityön diskursseissa kritiikin kohdistuvan niihin vallalla oleviin trendeihin, jotka häivyttävät sosiaalisen sosiaalityöstä. Sosiaalisen katoaminen sosiaalityön käytännöntyön ytimestä on huolestuttavaa, joten on ymmärrettävää, että uusliberalistiset ja näyttöön perustuvat toimintamallit asetetaan tarkasteluun. Sosiaalityö on yhteiskunnallisesti merkittävää ja vastuullista työtä, jossa työmenetelmiä ja toimintaa tulee arvioida kriittisesti huomioiden sosiaalityön eettiset periaatteet. Sosiaalityöntekijöiden tulee tarkastella sosiaalisen merkitystä omassa työssään, jolloin sosiaalityön ammattilaisilla ja asiantuntijoilla on oikeus, mutta myös vastuu ja velvollisuus arvioida kriittisesti ja vastuullisesti toimintatapoja, joihin sosiaalityön käytännön toimintaa pyritään ohjaamaan.

Linnakangas ym. (2015) tuovat esiin artikkelissaan myös toisen kriisin joka muodostuu asiakkaalle itselleen standardoitua mittaria käytettäessä. Tällä tarkoitetaan sitä, että ongelmaa pyritään ratkaisemaan tilanteesta olevan ymmärryksen varassa ja tämän Linnakangas ym.(2015) näkevät keskeisenä ongelmana. He toteavat mittarin tulosten horjuttavan tätä ymmärrystä ja tuottavan uudenlaista tietoa kokonaisuudesta. Kolmantena kriisinä on se, että kaikkien osapuolten havaintoja tarkastellaan samanarvoisina. Näin ollen standardoitu mittari nähdään monitahoisena interventiona. (Linnakangas ym. 2015, 412.) Nämä ovat tärkeitä huomioita tarkastellessa standardoitujen mittareiden positiivisia ulottuvuuksia. Mutta tavoittaako mittaritieto asiakkaan tarinaa tai kokemusta ja onko jatkossa enää syytä antaa minkäänlaista painoarvoa identiteettiä rakentavalle tarinalle ja ihmiselämän kokemuksellisuudelle.

Mirja Satka (2015) on Januksen pääkirjoituksessa ”Mittaritietoa ja ihmissuhteissa rakentuvaa hyvinvointia” todennut, että palvelutyössä on tärkeää, että monet eri tavat tuottaa tietoa elävät keskinäisessä suhteessa ja tässä yhteydessä myös mittareilla tuotetulla tiedolla voi olla paikkansa. Mittaritiedon tulee kuitenkin olla kulttuurisensitiivisellä tavalla tuotettua ja tulkituttua ja sen tulee huomioida paikan ja ajan merkitys. Hän muistuttaa myös, että sosiaalihuoltolaki ei ainoastaan korosta vaikuttavuuden arviointia, mutta myös asiakaslähtöisyyttä ja osallisuutta. Mittaritiedon Satka pelkää mahdollisesti tukevan entisestään palvelukohtaamisen järjestelmäkeskeisyyttä. (Satka 2015, 349-350.) Tarkasteli mittareita mistä tahansa näkökulmasta niin päädytään aina kysymykseen siitä, mitä mittarit tuottavat järjestelmälle itselleen ja mitkä ovat ne rakenteelliset vaikutukset joihin mittareiden käyttö johtaa.

Katariina Warpenius (2006, 150) toteaa näyttöön perustuvien mallien olevan ”poliittisesti houkuttelevia”. Warpenius viittaa tällä toteamuksella Evert Vedungiin, jonka mukaan vaikuttavuusarvioinnin toivotaan osoittavan minkälaiseen toimintaan julkisia varoja ja viranomaisen toimintaa tulisi suunnata. Tarkoituksena on siis julkisensektorin taloudellinen tehostaminen. Näin ollen voidaan hylätä poliittinen arvokeskustelu, sillä käytännön toiminta ja taloudellinen ohjaus tehdään ainoastaan rationaaliin tuloslukuihin perustuen. (Warpenius 2006,

151 mukaan.)²⁸ Taloudellinen tehostaminen on kontrollointia ja hallintaa johon vaikuttavuus-
arvioinnilla keskeisesti koetetaan vaikuttaa.

Poliittinen houkuttelevuus näyttäytyy myös siinä, että arvioinnit nähdään välttämättömyyksi-
nä erilaisissa politiikkaohjelmissa ja suosituksissa. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön
Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelma 2020-2022, voidaan katsoa olevan politiikka-
ohjelma, johon Kuti-hanke TOIMIA-suositukseen kytkeytyy. (STM 2020:39, 34.). Ongel-
malliseksi sosiaalityön asiantuntijuuden näkökulmasta näyttäytyy se, ettei vuorovaikutusel-
liselle työskentelylle tai asiakkaan episteemisille oikeuksille juurikaan laiteta painoarvoa. Mit-
tareiden käyttöä perustellaan monin eri tavoin, mutta keskeisesti asiakkaan yksilöllisyys ja
kokonaisvaltaisuus jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Toimintakykymittareiden käyttöön oh-
jauksella sosiaalityö velvoitetaan osallistumaan sellaisen hallinnanjärjestelmään, jota se ei ole
valinnut.

Katarina Warpenius (2008) viittaa Marketta Rajavaaraan²⁹, joka on todennut vaikuttavuuden
arvioinnin olleen pitkään kiistanalainen ja sitä on jopa halveksittu byrokraattisen modernis-
min jäänteenä ja valtaapitävien tiedon muotona. Vaikuttavuuden arvioinnin on nähty palve-
levan poliittista eliittiä ja vahvistavan yhteiskunnallista vallankäyttöä sekä jättävän vähäosais-
ten äänet sivuun. Lisäksi oletus yksilöiden elämän ohjaamisesta pelkäästään laskelmiin nojaten
on aiheuttanut vieroksuntaa. (mt. 146) Tästä huolimatta kasvavissa määrin erilainen mittaa-
minen ja vaikuttavuuden tarkastelu nähdään tarpeellisena ja näyttää että mittaaminen näh-
dään houkuttelevana tapana kerätä ja hyödyntää tietoa. Ilpo Vilkkumaa (1999, 79) on toden-
nut, että usein kuntoutusta koskevassa vaikuttavuustutkimuksessa halutaan kvantitatiivisin
menetelmin tutkia kuntoutustoimenpiteiden sisältökokonaisuutta. Hän toteaa julkisen vallan
ja päättäjien olevan kiinnostuneita kuntoutuksen vaikuttavuudesta ja siitä kannattaako kun-
toutus eli onko sillä taloudellista hyötyä. Tällainen kysymyksenasettelu on lähtökohtaisesti
sisällöltään määrittelemätön, eikä pureudu lainkaan kuntoutuksen sisältökysymyksiin kuten

---

²⁸ Vedung, Evert 2003. Arviointialto ja sen liikkeelle panevat voimat. FinSoc työpapereita 2. Helsinki: Stakes.

²⁹ Rajavaara, Marketta 2001. Kokeellinen arviointi tietämisen tapana. Stakes. FinSoc news 1, 13-15.

siinä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, yksilön toimintavalmiuksien kehittymiseen tai siinä tapahtuvan vaikuttamiseen. (mt.,79.)

Martinell Barfoed ja Jacobsson (2015, 16) toteavat että, oli kyse standardoitujen mittareiden käytöstä tai käyttämättä jättämisestä niin olennaisena kysymyksenä nousee muun muassa se, mitä elämän osa-alueita pidämme tärkeinä ja huomionarvoisina ja mitä sisällytetään tai jätetään pois, kun kerätään tietoa asiakkaasta. Mittaristot pohjautuvat aina joihinkin arvoihin ja sisältävät käsityksen ihanteellisesta tai tavoiteltavasta objektista. Mittaristoilla pyritään ohjaamaan ja muokkaamaan kohteidensa toimintaa sekä arvottamaan niitä sen mukaisesti. Mittaristojen ulkopuolelle jää aina joitain toimintoja ja ihmisryhmiä, sillä mittaristo olisi hyödytön, jos se sisältäisi kaiken. Ne toimivat siis samalla jostain kategoriasta poissulkemisen ja ulosjättämisen välineinä. Niiden ulkopuolelle jäävät toiminnot, elämän osa-alueet, ihmiset ym. arvotetaan muita vähempiarvoisiksi. Näin ollen mittaristoihin sisään rakentuu vakava riski sellaiselle toiminnalle ja arvoille, jotka eivät välttämättä noudata sosiaalityön arvomaailmaa.

4 Pohdinta

Kirjallinen lopputyö on ollut matka vallan, hallinnan ja standardoitujen toimintakykykymittareiden tarkasteluun. Tarkoituksena on ollut ymmärtää sitä, miten valta ja hallinta ilmenevät kuntouttavan sosiaalityön standardoiduissa toimintakykykymittareissa, sekä niihin liittyvissä vaikutavuuden odotuksissa. Lopputyön tarkoituksena ei ole ollut osoittaa toimintakykykymittareiden tai muiden standardoitujen työvälineiden olevan hyödyttömiä, tai osoittaa niiden olevan pahoja tai hyviä. Kuten todettua niin keskustelu vallan harjoittamisen hyvyydestä tai pahuudesta voidaan aloittaa vasta sitten, kun vallan muodot tehdään näkyviksi (Niemi 2013, 39).

Sosiaalityön asiantuntijoiden tulee tehdä valtaa ja vallankäyttöä näkyväksi, sillä myöskään sosiaalityö itsessään ei ole vallatonta. Vallan ja hallinnan käsittely on luonteva tapa tarkastella toimintakykykymittareita ja niiden käyttöä osana sosiaalityön käytäntöä. Valta on kaiken yhteiskunnallisen toiminnan läpileikkaamaa ja siitä syystä se tuntuu näkymättömältä. Emme arki-työssämme aktiivisesti pohdi sitä mihin kaikkeen valta ulottuu, ja miten hienovaraisesti se toimiikaan. Valta on vaikuttamista ja se on ohjaamista. Se rakentuu suhteissa ja koostuu erilaisista suhteista ja vallan subjekteista. Valta on mukana kaikissa vuorovaikutussuhteissa ja sillä on muutosvoimaa niin itseensä kuin ympärillä olevaan. (esim. Helén 2010,28.) Kukaan tai mikään ei ole vallan ulottumattomissa, joten voidaan yksiselitteisesti todeta, ettei myöskään käytettävät työmenetelmät, kuten toimintakykykymittarit ole vallasta vapaita.

Valtaan kytkeytyy hallinnan käsite ja hallinnalla tarkoitetaan niitä keinoja, joilla pyritään vaikuttamaan yksilön toimintaan. Hallinta on aina rationaalista ja laskelmoitua ja siihen liittyy olennaisesti erilaisia välineitä ja toimintamalleja. Poliittinen ohjaus ja erilaiset johtamisen strategiat ovat hallinnan välineitä, joiden tavoitteena on muokata yksilöitä. Hallintaan liittyy olennaisesti myös yksilöön kohdistuva itsehallinta, jolla yksilöä ohjataan ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset tavoitellessa omaa parastaan. (Helen 2010, 29; ks myös Kusch 1993,120.) Tähän liittyy olennaisesti biovallan käsite, joka liittyy yksilöiden ominaisuuksien ja kykyjen muokkaamiseen. Biovallalla taas on yhteys tieteelliseen tutkimukseen ja siihen, miten tietoa tuotetaan hallinnan kohteista, ja tämän tiedon avulla pyritään hallitsemaan yksilöiden

toimintaa. (Helen 2016 102) Toimintakykymittarit ylläpitävät biovaltaa, sillä toimintakykytiedon avulla ohjataan eri hoito- hoiva ja neuvontapalveluihin. Biopoliittisesti on kyse yksilön normalisoinnista, sillä tiedon keruulla pyritään tarkastelemaan yksilön toimintaa suhteessa valtaväestöön.

Sosiaalityössä keskustelua mittareista on käyty vaikuttavuuden arvioinnin yhteydessä ja mittareiden käyttöä on perusteltu niin sosiaalihuoltolaille kuin sillä ettei vaikuttavuustietoa voida pohjata yksilöiden kokemuspohjaiseen tietoon. (Linnakangas ym. 2015, 405; Kivipelto & Blomgren 2013, 13.) Sosiaalityön ihmiskeskeisyyden ja eettisyyden näkökulmasta mittarit näyttävät kuitenkin sosiaalityön käytännölle vieraana. Lisäksi mittareiden kiinnittyminen taloudellisiin intresseihin ei sovellu sosiaalityön profession ja pelkona on myös, että mittaritieto tukee entisestään palvelukohtaamisen järjestelmäkeskeisyyttä. (Pohjola 2012, 11; Satka 2015, 349-350.)

Sosiaalityön asiantuntijuuden näkökulmasta kasvava mittarikeskustelu kirvoittaa tarkastelemaan vuorovaikutuksellista työskentelyä, mutta myös asiakkaan episteemisiä oikeuksia. Onko asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen tarkastelulle ja yksilöllisyydelle enää tilaa, mikäli tiedontuotannon ensisijaisena välineenä käytetään erilaisia standardoituja hallinnan tekniikoita? Tämä kysymys on tarpeellinen kaikessa sosiaalityössä ja käytettäessä erilaisia hallinnan tekniikoita ja menetelmiä. Lopuksi haluan vielä nostaa John Stuart Milliltä nostetun aforismin esiin, sillä siinä esitetty kysymys vallan luonnollisuudesta sitä halussaan pitävälle, on sosiaalityön asiantuntijuuttakin reflektioiva kysymys. Mikään työssämme ja toimissamme ei saa jäädä tarkastelun ulkopuolelle, vaan meidän tulee objektiivisesti pystyä tarkastelemaan niin omaa toimintaamme, kuin myös niitä toimintamenetelmiä, joita ohjataan käyttämään poliittisten ohjelmien tai organisaatioiden ohjaamana. Sosiaalityön asiantuntijuus on tervettä skeptisyyttä, jonka taustalla on profession ihanteet ja sitoutuminen yksilöiden hyvinvoinnin tukeen ja turvaamiseen.

Lähteet

- Brunsson, Nils & Rasche, Andreas & Seidl, David 2012. The Dynamics of Standardization: Three Perspectives on Standards in Organization Studies. Sage Publication. 33(5-6) 613-632
- Hanssen, Jorid Krane & Hutchinson, Gunn Strand & Lyngstad, Rolv & Sandvin, Johans Tveit 2015: What happens to the social in social work. Nordic Social Work Research.
- Helen, Ilpo 2010: Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka. Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) Hallintavalta - sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Gaudeamus Helsinki: University Press 27-48
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina – sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Jyväskylä
- Kantola, Anu 2010: Kilpailukyky politiikan valtastrategiana Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) Hallintavalta – sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Gaudeamus Helsinki: University Press 27-48
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna: Arviointimittari kuntouttavan sosiaalityön kehittämisen välineenä. Kuntoutus 2/2013
- Kusch, Martin 1993: Tiedon kentät ja kerrostumat. Kustannus Pohjoinen Oulu.
- Linnakangas, Ritva & Paasio, Petteri & Seppälä, Ullamaija & Suikkanen, Asko 2015: Mitä mittarien käyttö voisi tarjota sosiaalityölle? Janus vol 23 (4) 2015 405-415
- Martinell Barfoed, Elizabeth & Jacobsson, Katarina 2012. Moving from “gut feeling” to “pure facts”: Launching the ASI interview as part of in-service training for social workers. Nordic Social Work Research, 2:1. 5-20
- Miller, Peter & Rose, Nikolas 2008: Miten meitä hallitaan. Vastapaino. Tampere.
- Niemi, Petteri 2013: Hyvä, paha valta. Teoksessa: Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vastapaino. Tampere. 31-54
- Pohjola, Anneli 2012: Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa: Sosiaalityön vaikuttavuus Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Tampere. 9-18
- Ponnert, Lisa & Svensson, Kerstin 2016. Standardisation – the end of professional discretion? European Journal of Social Work, 19: 3:4, 586-599.
- Rajavaara, Marketta 1999. Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus, 31–53.
- Rajavaara, Marketta 2007. Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutustuen todentamiseen. Väitöskirja. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2007
- Satka, Mirja 2015: Mittaritietoa ja ihmissuhteissa rakentuvaa hyvinvointia. Janus vol 23 (4) 2015. 349-350

Sirviö, Heidi & Romakkaniemi, Marjo & Lindh, Jari & Laitinen, Merja 2015: Sosiaalityöntekijän harkintavallan käyttö ehkäisevän toimeentulotuen päätöksenteossa. Janus vol. 23 (3) 2015, 247-264

Valkeinen, Heli & Sohlman, Britta 2019: Mittareita ja työvälineitä vammaissosiaalityössä. Tuloksia VamO-hankkeesta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 40/2019.

Vilkkumaa, Ilpo 1999: Kuntoutuksen tuloksellisuus. Teoksessa: Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Gaudeamus. Tampere. 71-89

Warpenius, Katariina 2006: Näkymätön näyttö – vaikuttavuusarvioinnin pulmat paikallisprojekteissa. Teoksessa: Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka. (toim.) Projektityhteiskunnan kääntöpuolia. Tampere. Gaudeamus. Tampere 143-160.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020: Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelma vuosille 2020-2022. Kuntoutuksen uudistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020:39.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162622/STM_2020_39.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu: 1.4.2021

SOSNET: sosiaalityön kansainvälinen määritelmä <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma> viitattu 1.4.2021

SHL Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301)